

HISTÒRIA

S. IX a. C.

Els grecs desenvolupen l'alfabet amb vocals.

S. VIII a. C.

Primers jocs olímpics.
Any 0 del calendari grec.

S. VII a. C.

Grècia funda colònies a la península Ibèrica.
S'inicia l'ús de monedes metàl·liques en la Grècia continental.

S. VI (582) a. C.

Data probable del

L'ANTIGUITAT. GRÈCIA I ROMA

Context històric

- Període: s. XX a. C. – s. IV d. C.
- en la civilització grega hem de situar-hi les bases de la cultura occidental, amb l'impuls de la música en tots els seus vessants.
- La colonització grega del Mediterrani es va fer d'una manera progressiva i això va ajudar a difondre'n els seus coneixements musicals.
- Grècia va ser conquerida per l'Imperi romà al segle II a. C., i les seves influències en la cultura romana s'aprecien poderosament.

Context sociocultural

El món grec va ser creador i impulsor de la cultura musical. Aquests en són alguns exemples:

- Pitàgores(filòsof grec) recull en les seves obres la creença en l'origen semidiví de la música. El sistema de sons i ritmes era un exemple de l'harmonia del cosmos.
- Les teories matemàtiques van facilitar l'organització lògica, ordenada i harmònica de les notes.
- Amb la poesia lírica va aparèixer el cant, perquè l' intèrpret pogués expressar millor els seus sentiments.
- El culte als déus va facilitar la creació d'himnes, cants funeraris, marxes....aquestes composicions s'elaboraven per celebrar les nombroses festes religioses.
- La forma o el gènere literari més característic és la tragèdia grega.

Finalitat de la música

- A Grècia, la música era considerada d'origen diví i estava sempre present en tota mena d'actes socials i culturals, com ara jocs esportius, reunions privades, cerimònies de culte religiós, teatre, danses....
- La civilització romana no va dedicar gaire temps a la cultura musical. La professió de músic es valorava poc, motiu pel qual va quedar relegada a la celebració de festes i de banquets

Músics etruscos representats en una pintura mural de la necròpolis de Tarquinia (s. VI a. C.).

La música grecoromana: la notació musical

- Abans del segle I d. C., i al llarg d'uns quants segles després, la música només es transmetia oralment de generació en generació. La consolidació d'una notació musical, és a dir, d'un **sistema d'escriptura**, va tenir un paper molt important en el desenvolupament de la teoria i de l'ensenyament de la música. Alguns fragments de música que s'han trobat, i que pertanyen a l'antiga Grècia, ens permeten deduir com s'escrivia la música en aquella època. Un exemple d'aquests fragments s'aprecia en **l'Epitafi de Seikilos**.
- L'altura dels sons s'indicava amb les lletres de l'alfabet, el ritme, amb ratlles i punts. Aquesta notació s'anomena **notació alfabètica**.

L'Epitafi de Seikilos és una cançó d'origen grec inscrita en una columna funerària del segle I d. C.

La lletra de la cançó deia:

Ⲙ ⲗ ⲗ ⲕ ⲓ ⲗ ⲓ ⲕ ⲓ ⲗ ⲓ ⲕ ⲟ Ⲙ ⲟϕ
Ⲙ ⲕ ⲗ ⲓ ⲕ ⲓ ⲕ ⲟ ⲟϕ Ⲙ ⲕ ⲟ ⲓ ⲗ ⲕ Ⲙ ⲟ Ⲙ ⲟϕ

*«Enlluerna mentre visquis,
i no t'afligeixis per res;
perquè la vida és curta
i el temps et furta les aspiracions.»*

Completa aquesta partitura escrita en notació actual, relacionant-la amb la notació alfabètica, i escriu les notes que falten als espais en blanc.

C $\bar{z}$ $\dot{z}$ K I Z $\dot{i}$ $\bar{k}$ I $\dot{z}$ $\dot{k}$ O $\bar{c}$ ϕ

Ho son zes   phai - nu   me - den ho - los   sy ly - pu;

C K Z $\dot{i}$ $\dot{k}$ I   K $\bar{c}$ ϕ C K O I $\dot{z}$ $\dot{k}$ C $\bar{c}$ C X $\bar{c}$

pros o - li - gon e - sti to zen,   to te - los ho chro - nos   a - pai - tei.

Els modes grecs

- Per compondre una obra musical ens cal un conjunt de notes que anomenem **escala**. Com s'aprecia a la partitura (propera diapositiva), els grecs disposaven de diversos **modes o escales** diferents per triar. Aquests modes es diferenciaven per la situació dels tons i els semitons. A l'hora d'escriure una obra nova, el compositor n'escollia un d'aquests, segons el caràcter que volgués atorgar a la composició
- En els modes grecs, les notes més importants són la dominant D i la final F. Les melodies giraven doncs al voltant d'aquestes dues notes.
- Alguns filòsofs com ara **Plató i Aristòtil** afirmaven que la música podia representar diferents estats d'ànim, i que això tenia la capacitat de modificar els sentiments de les persones. Segons el tipus de música que escoltés, una persona podia calmar-se o bé tornar-se violenta. Per això, en els seus tractats polítics (titulats la República i la Política) aconsellen prohibir les músiques que produeixen efectes negatius i promouen les que fan a la gent més valenta i justa.

Indica on se situen els tons i els semitons en els modes que et presentem a continuació, seguint l'exemple:

Dòric

semitò   semitò

to   to   to   to   to

D   F

Frigi

D   F

Lidi

D   F

Mixolidi

D   F

- Escolta l'epitafi de Seikilos

Ordena en el pentagrama les notes de l'*Epitafi de Seikilos* en ordre descendent.

Pots dir en quin mode està escrit?

A continuació, escolta l'*Epitafi de Seikilos* mentre segueixes la partitura de la pàgina anterior. Respon a les preguntes: Quantes línies melòdiques sents? Quin instrument dobla la veu?

Investiga d'on prové la paraula música.

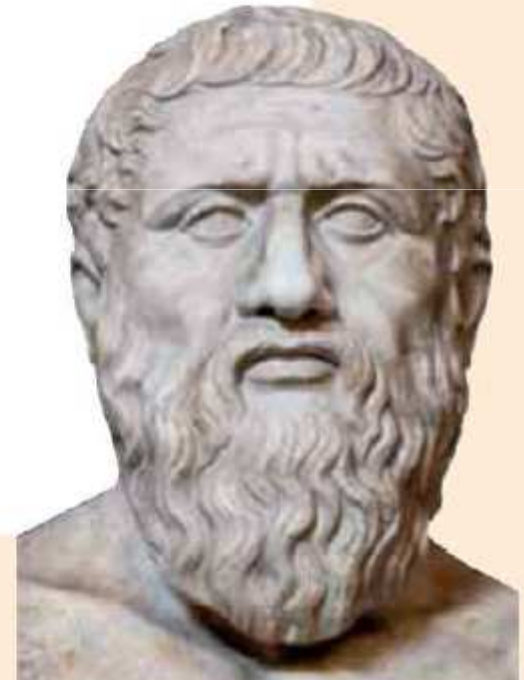

Llegeix els següents fragments extrets de *La República* de Plató i, a continuació, resol les activitats.

TEXT 1

- Quines són les escales que expressen tristesa? Digues-m'ho tu, que ets músic.
- Les escales que dius són la lídia tensa i altres de similars.
- Aquestes —vaig dir— s'han de prohibir. No són bones per a ningú.
- Certament.
- I no hi ha res menys apropiat per als nostres guardians que l'embriaguesa, la mandra i la relaxació.
- No, no hi ha res.
- I quines escales són les que inciten a la beguda i a la relaxació?
- Es diu —va contestar— que la jònica i la lídia són relaxants.
- Les utilitzaries en algun cas davant d'un públic guerrer?
- De cap manera —va negar.

Bust de Plató (427 a. C. – 347 a. C.).

—(...) Doncs bé, Glauc, els qui han instituït l'educació mitjançant la música i la gimnàstica no ho han fet pas, com alguns es pensen, per cuidar per mitjà d'aquesta el cos i d'aquella l'ànima.

—I, si no, per què?

—És probable que hagin instituït les dues formes d'educació per cuidar l'ànima... No te n'has adonat que els qui practiquen la gimnàstica durant tota la vida, prescindint de la música, estan disposats anímicament d'una manera ben diferent que els qui estan disposats de la manera inversa?

—A què et refereixes?

—A la rudesia i la rigidesa, d'una banda, i a la dolçor i la tendresa de l'altra. Crec fins i tot poder dir que algun déu ha concedit als éssers humans aquestes dues arts, la de la música i la de la gimnàstica, en vista d'aquests dos aspectes: la fogositat i les ànsies de saber... En tot cas, aquell que combini la gimnàstica i la música més bellament i apliqui l'ànima amb un sentit més gran de la proporció serà qui, amb justícia, direm que és el músic més perfecte i harmoniós...

— Quines escales gregues no serien gens apropiades perquè les escoltessin els guerrers? Per què?

.....

— Quines eren les bases de l'educació a Grècia? Què pretenien desenvolupar?

.....

Busca informació sobre les investigacions que es duen a terme actualment al voltant de la influència que la música té

La tragèdia grega

- És la forma o el gènere més important de l'antiga grècia, originada a partir de les festes de Dionís, el déu del vi.

El desenvolupament de la tragèdia

Els instruments i el cor (fins a 15 cantants) se situaven d'empeus, en un espai de forma semicircular davant de l'escenari anomenat **orchestra** (en grec lloc de dansa ja que les cançons corals anaven lligades a la dansa i la pantomima)

El cor cantava la cançó introductòria, les que desenvolupaven l'obra i la cançó que anunciava l'acabament de la tragèdia.

Els solistes dialogaven amb el cor o bé cantaven acompanyats per l'aulos.

Els autors més importants van ser Èsquil, Sòfocles i Eurípides.

SKENÉ

Zona de forma rectangular allargada i estreta, amb el costat més gran de cara al públic, situada al darrere de l'*orchestra*. A la part posterior hi havia una construcció de fusta que servia a la vegada de decorat, de bastidors i de camerinos per als actors. La part anterior de la *skené*, més tocant als espectadors, s'anomena *proskénion* ('davant de l'escena') i era el lloc on els actors realitzaven la representació.

KOILON

El terme *koilon* significa 'lloc des d'on es contempla'. És l'espai de forma semicircular reservat per al públic. Sempre s'utilitzava la falda d'un turó que es condicionava amb seients de fusta o de pedra. Per facilitar el pas del públic, hi havia un o dos passadissos semicirculars (*diazoma*) i escales. Els seients de la primera fila, situada més a prop de l'*orchestra*, i reservats per a les autoritats i els sacerdots de Dionís, es construïen amb marbre i es decoraven amb inscripcions.

ORCHESTRA

Del grec *orcheisthai*, 'ballar'. És l'espai circular o més gran que un semicercle, de terra llisa i compacta, situat a l'aire lliure, on el cor ballava i cantava.

instruments

La funció principal dels instruments era acompanyar la dansa o la poesia, a totes dues a la vegada. Amb anterioritat al segle V a. C. Els instruments s'usaven ben poc com a solistes, però a partir d'aleshores aquesta pràctica es va anar estenent de manera considerable. S'utilitzaven tres famílies instrumentals diferents: **vent, corda i percussió.**

Els instruments de vent

Aquests són els tres aeròfons o instruments de vent principals que va deixar l'herència grecoromana.

- L'**aulos**. Instrument format per dos tubs units en forma de triangle.
- Es tocava en retre culte a Dionís, divinitat del teatre i del vi, que s'associava a les festes.
- Els romans l'anomenaven *tibia*.

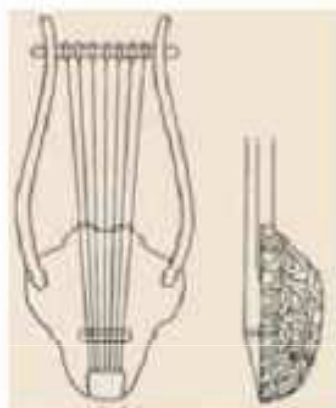
- La **siringa** o **flauta de Pan**. Generalment tenia set tubs d'altures diferents units entre si.
- Els grecs en deien *siringa*, però popularment es coneixia amb el nom de *flauta de Pan*. Això es deu al fet que aquesta flauta estava dedicada a aquest deu pastoral. Era l'instrument més utilitzat en la música popular.
- Els romans l'anomenaven *fistula Panis*.

- El **cornu**. Trompeta de bronze gairebé circular amb un travesser de fusta que li donava forma de «G».
- S'utilitzava en operacions militars, en cerimònies civils i fins i tot per tocar música fúnebre.
- Provenia dels etruscos, i els romans el van adaptar.

Els instruments de corda

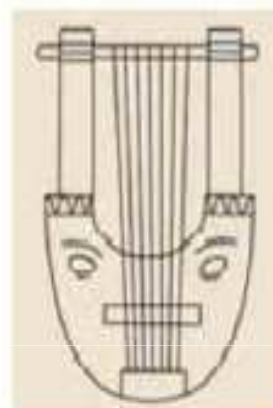
Els cordòfons o instruments de corda habitualment es feien servir per acompanyar els cants.

- La **lira**. Consistia en una closca de tortuga, dues banyes de cabra i 5 o 7 cordes, que es polsaven o pinçaven amb els dits o amb un plectre.
- Amb la lira s'acompanyava el cant o els recitals de poemes, i també s'utilitzava en el culte a Apol·lo, déu de les arts.

- El **bàrbiton**. S'assemblava a la lira, però amb els braços més llargs.
- Era l'únic instrument de corda que es tocava durant el culte a Dionís.

- La **cítara**. També era semblant a la lira, però amb caixa de fusta i forma trapezoïdal. Era l'instrument amb què habitualment s'acompanyava el cant; també es feia servir quan es retia culte al déu Apol·lo.

Els instruments de percussió

- Els **cròtals**. Consistien en dues peces còncaues de fusta unides amb cintes de seda.
- Amb els cròtals s'acompanyaven les danses i els cants en les festivitats dedicades als déus Pan i Dionís.
- El **tympanum**. Estava format per una membrana de pell subjectada amb un marc de fusta.
- El feien servir els músics ambulants.

Tot seguit, et presentem la partitura d'un cant coral de l'*Orestes* d'Eurípides, conegut com *Orestes Stasimon*. Es tracta d'un dels escrits musicals més antics dels quals en tenim constància.

The image displays a musical score for the Orestes Stasimon, an ancient Greek choral song. The score is written on five staves, each using a different clef and a unique system of notation. The notation consists of black dots (neumes) placed on or between the lines of the staff, with some dots having a small circle above them. The first staff begins with a treble clef and a 3/4 time signature. The music is composed of several measures, with some notes beamed together and others marked with accents or breath marks. The overall style is characteristic of ancient Greek musical notation, which was used to represent pitch and rhythm in a way that could be transcribed and performed.

Relaciona mitjançant fletxes els noms dels instruments amb el símbol, i classifica'ls per famílies instrumentals.

Veü

Aulos

Lira

Cròtals

Escolta aquesta cançó. Quins instruments de l'exercici anterior la interpreten?

Activitats finals

2 Digues si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- Els tons són la distància més petita entre dues notes.
- En una escala musical en mode major hi trobem els semitons entre els graus II-III i V-VI.
- La civilització romana és la base de la cultura occidental.
- Els modes grecs provocaven diferents estats d'ànim.

3 Relaciona les dues columnes.

Consistia en una closca de tortuga
i es tocava en retre culte a Apol·lo.

Instrument format per dos tubs.

L'utilitzaven els músics ambulants.

Aulos

Tympanum

Lira

4 Explica les característiques de la tragèdia grega i indica les parts d'aquest teatre grec especificant-ne les funcions de cadascuna.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Teatre grec de Pompeia.